

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПЕДАГОГІКА ФОРМУВАННЯ
ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ
У ВИЩІЙ І ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛАХ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК № 3 (56)

ЗАПОРІЖЖЯ
2009

УДК 371.026.9
ББК 88.84.845я43
П86

Збірник включено до переліку фахових видань
згідно з Постановою Президії ВАК України
від 8 вересня 1999 р. № 01-05/9

П86 *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2009. – Вип. 3 (56). – 480 с.

У збірнику на базі проведених авторами досліджень висвітлюються актуальні питання, що стосуються розвитку творчої особистості в різних типах шкіл, вузів та позашкільних закладів.

Пропонується науковцям у галузі педагогіки та психології творчості, педагогам-практикам.

Головний редактор:

доктор педагогічних наук, професор Сущенко Т.І.

Члени редакційної колегії:

доктор педагогічних наук, професор	Бочелюк В.Й.
доктор педагогічних наук, професор	Іваницький О.І.
доктор педагогічних наук, професор	Гура О.І.
доктор педагогічних наук, професор	Павленко А.І.
доктор педагогічних наук, професор	Павлютенков Є.М.
доктор філософських наук, професор	Сіднів Л.М.
доктор соціологічних наук, професор	Скідін О.Л.
доктор педагогічних наук, професор	Сущенко А.В.
доктор педагогічних наук, професор	Фунтікова О.О.

Рекомендовано вченою радою
Класичного приватного університету
25 листопада 2009 р. Протокол № 3.

© Класичний приватний університет, 2009
© Колектив авторів, 2009

ЗМІСТ

<i>Алексєєв В.О.</i> МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	8
<i>Алтухов В.А.</i> ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї (НА МАТЕРІАЛАХ ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ПОЧАТКУ ХХ СТ.).....	13
<i>Амеліна С.М.</i> ПЕДАГОГІКА КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ.....	16
<i>Бабакіна О.О.</i> ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	21
<i>Барліт О.О.</i> ПРОЕКТУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦЯХ О. ГЕРДА (1841–1888 РР.).....	25
<i>Бельмаз Я.М.</i> ЗМІСТ ПОРТФОЛІО ВИКЛАДАЧА ВНЗ.....	31
<i>Бесєдіна Є.В.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	38
<i>Бєц Ю.І.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ.....	44
<i>Бєляк О.М.</i> РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ “ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩІ ЯКОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА” В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	52
<i>Білер О.С.</i> КОНТРОЛЬ ЗА РІВНЕМ СФОРМОВАНOSTІ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ПЕДАГОГІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	58
<i>Білостоцька О.В.</i> РЕЗУЛЬТАТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НДРС	63
<i>Богинская Ю.В.</i> АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ “СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА” В НАУЧНОЇ ЛІТЕРАТУРЕ.....	68
<i>Бойко С.М.</i> ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ДО РОБОТИ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї.....	76
<i>Борисенко В.М.</i> ЕМОЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	81
<i>Бочарова О.А.</i> ОБДАРОВАНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМА ВИЯВЛЕННЯ ЗДІБНОСТЕЙ	85
<i>Бутенко Т.О.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ	94

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї (НА МАТЕРІАЛАХ ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ПОЧАТКУ ХХ СТ.)

Актуальність теми дослідження зумовлена значущістю ролі сім'ї в естетичному вихованні дитини, а також вимогами сучасного суспільства до формування особистості та забезпечення її естетичного розвитку.

Вказана проблема завжди була в центрі наукових досліджень як у класичній педагогіці (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші), так і в сучасній педагогічній думці (І. Зязюн, Д. Кабалевський, Г. Шевченко та інші). Сьогодні головні державні документи про освіту акцентують увагу вчителів, батьків, педагогічної громадськості на необхідності раннього розвитку дитини, зокрема, виховання її естетичної сфери, оскільки, за свідченням психологів (Л. Венгер, О. Запорожець), саме в дошкільному віці дитина в умовах сімейного виховання має можливість якнайкращого розвитку естетичних почуттів.

Метою статті є звернення до досвіду минулого вітчизняної освіти у її спрямованості на розширення ролі сім'ї в розвитку морально-естетичних засад особистості дитини.

У вирішенні суспільством завдань естетичного виховання особистості, відродження історичних та культурних традицій сімейного виховання важливим є вивчення досвіду минулих років, оскільки лише за умов об'єктивного й неупередженого вивчення історії освітянської думки в минулому та накопиченого досвіду можна виявити сучасні тенденції її розвитку та накреслити шляхи подальшого вдосконалення.

Аналіз архівних документів свідчить про те, що в досліджуваний період батьки та вихователі були зорієнтовані не лише на необхідність розумового розвитку кожної дитини, але й на піклування про її естетичний стан. На наш погляд, особливо цікавими є знайдені в архівах матеріали щодо методів, за допомогою яких батьків готували до ефективного впливу на розвиток естетичних почуттів у дитини.

Так, наприклад, аналіз документів організації педагогічних курсів у досліджуваний період свідчить, що на цих педагогічних курсах підготовки вчителів, у тому числі й до роботи з батьками, вказувалось на умови при яких вивчення рідної мови, уроки малювання, спів сприяли естетичному розвитку дитини в сім'ї.

Як свідчить аналіз архівних документів щодо змісту роботи педагогічних курсів, учителів і вихователів орієнтували, що: “для ґрунтовного вивчення рідної мови особливу увагу треба звернути на наочність навчання” [1, с. 25]. Наголошувалось, що, наприклад, процес розглядання малюнка – це ефективний засіб естетичного виховання дітей, коли дитина з інтересом визначає для себе, що гарне, а що ні; саме тоді й формується її естетичний смак і визначається естетичне ставлення до життя.

Зверталась також увага, що дитині властива від природи любов до художнього слова. Щоб розвивати її батькам рекомендувалось слухати переказ дитиною літературних творів. Наголошувалось, що це викликає активне ставлення дитини до читання, бажання якомога більш сприйняти і запам'ятати. Тому, як

свідчить аналіз архівних документів, акцентувалось, що “перекази кращих літературних творів, поставлені таким чином, щоб вони не були механічним повторенням чужих фраз, – мають важливе естетичне значення” [1, с. 18].

Батькам радили пояснювати, що сприйняття художнього твору є своєрідним і складним процесом. Ось чому, займаючись естетичним вихованням дітей, батьки не повинні забувати, “що література найбільш повчальне значення має тоді, коли вона здатна збудити найглибші душевні переживання, а це можливо в тому випадку, коли матеріал, що вивчається, відповідає дитячому настрою або коли завдяки контрасту він викликає бажані почуття” [1, с. 67].

Як показав аналіз архівних документів, з огляду на проблему наголошувалось на необхідності гармонійного поєднання вражень дитини від літературного твору та від інших творів мистецтва; розуміння дитиною явищ реального життя, відображення в літературному творі. З цією метою зауважувалось у відповідних документах, що слід поступово розширювати роботу з виховання дитячої уваги й інтересу до прочитаного, поглиблювати її за допомогою аналогій, які діти, при непомітній, але настійній допомозі дорослих, зокрема батьків, проводять між явищами, що спостерігають у реальному житті, і тим, про що читають у літературному творі. “У звичайних умовах для того, щоб викликати настрої внутрішнього світу дитини відповідно до змісту твору, який читається, доводиться звертатись перед читанням до штучних прийомів – спогадів про прочитане раніше, спостереження над картиною, відповідна бесіда з дитиною” [1, с. 19].

Для виховання вміння читати осмислено величезну роль відіграє правильний добір книги для читання. Вони мусять відповідати завданням естетичного виховання і віковим особливостям дитини. Так, каталог “рекомендованої літератури для сільських бібліотек-читалень, складаний відділом народної освіти губернській земській управі” подає перелік книг для дітей 7–10 років. А саме:

1. Духовно-моральний відділ.
2. Евангельская притча “О богатом и Лазаре”.
3. “История о прекрасном Иосифе”. – 5-е изд. – М., 1901.
4. Толстой Л. “Где любовь там и Бог. Изд. посредника (2.3(3)).
5. Казки.
6. Авенариус. “Детские сказки”. С рис. 4-е изд. – СПб., 1901.
7. Андерсен “Сказки” в 6-и выпусках. С рис. Изд. Сыткина.
8. Бр. Гримм. “Двадцать сказок для детей младшего возраста” / [под ред. Тулупова]. С рис. Изд. Сытина, 1907.
9. Ершов. “Конек – Горбунок”. С рис. 20-е изд. автора 1903.
10. Острогорский. “Илья Муромец, крестьянский сын”. – 6-е изд. – М., 1904.
11. Родные сказки, 6 выпусков. Сборник русских сказок для маленьких детей. С рис. Изд. и ред. Сытина. – М., 1898. (2.3(6)).
12. Повісті, оповідання, нариси та збірки.
13. Авенариус. “Сказка о пчеле Мохнатке”. Удостоена Фребелевской премии, узд. Ступина. – М., 1904.
14. Вучетич. “Красный фонарь”. Премирован Фребелевской премией. Общ. узд. Вольфа. – СПб., 1901.

15. Тургенев. “Пегас”. Узд. Глазунова.
16. Чехов. “Каштанка”. Узд. Суворина. – СПб., 1893. (2,3(8)).
17. Малоросійська белетристика.
18. Грінченко Б. “Народні українські казки для дітей”. З малюнками. – К., 1907.
19. Коваленко О. “Горбоконики” Казка по Єршову. – К., 1905. (2,3(9)).

Естетичне виховання дитини в сім'ї включає також і розвиток її художніх творчих здібностей. Захоплення малюванням, ліпленням вишиванням – усе це підвищує загальний рівень розвитку дитини, сприяє формуванню її спостережливості, пам'яті, уяви. Так, у подальшому аналізі педагогічних курсів для підготовки вчителів, у програмі з малювання, вказано, що “мета навчання малюванню полягає в тому, щоб дати можливість дитині грамотно виражати свої думки графічним шляхом, розвивати в них естетичне почуття” [1, с. 37].

На розвиток естетичного почуття дитини впливає, як зазначено в документах педагогічних курсів, “матеріал для малювання з природи”. Так, увагу батьків було спрямовано на те, що “матеріалом для малювання з природи є плоскі, прями- та криволінійні фігури (плити, паркети, мозаїки), а також орнаменти геометричного та рослинного характеру, як симетричні, так і не симетричні, підібрані в генетичному порядку. Суворі послідовність у підборі матеріалу веде до постійного розвитку в дитині окоміру та твердості руки. Беручи до уваги, що вищезазначений матеріал складається з стильних мотивів, запозичених з кращих зразків декоративного мистецтва, можна сподіватися, що такий матеріал вплине на розвиток естетичного почуття” [1, с. 54].

Як свідчить аналіз архівних документів, на педагогічних курсах батькам пропонували для розвитку творчих здібностей дитини навчати її фігурному кресленню, мета якого полягає в тому, щоб “ознайомити дитину з предметами з креслення та прийомами їх використання, розвинути окомір та технічні навички, привчити до точності, чистоти та охайності, показати естетичний бік креслення” [1, с. 40].

Багато часу дитина проводить вдома. І кожний предмет домашнього побуту впливає на неї, позначається на її смаках. Як вказано в архівних документах, батькам пропонується зберігати малюнки, зроблені дитиною і “коли збереться достатня кількість малюнків, розвішати їх по стінах, на видному місці. Подібні виставки мають дуже важливе виховальне естетичне значення” [1, с. 57].

Одним із засобів розвитку в дитині творчих здібностей батькам пропонувалось, як вважали на педагогічних курсах, використовувати “малювання по пам'яті, яке є одним з кращих виховних засобів розширення духовних сил та розвитку художніх можливостей” [1, с. 54].

Дуже легко організувати в сім'ї також танці дітей під звуки рояля, балалайки чи просто співу дорослих. Любов до рухів, потреба ритмічно рухатись під музику спостерігається в ранньому віці в кожній дитині. Можна з певністю сказати, що для дітей найприродніша форма сприймання музики пов'язана з власними рухами. Ця думка спостерігається в архівних документах Харківської жіночої гімназії К.М. Дранковської, де “навчання танцям проводилось в 1-му, 2-му, 3-му класах” [3, с. 20].

Відвідування дитиною разом з батьками на свята та вихідні дні церкви, участь у спільному церковному співі кровно прив'язують дитину і до батьків і до рідного краю. Також “церковний спів служить задоволенням релігійної потреби як самої дитини, так і її батьків. Він виховує в дитині любов до православного церковного Богослужіння” [1, с. 15].

Особливо великий вплив на дітей у процесі естетичного виховання має, звичайно, особистий приклад батьків. У сім'ї, у якій батьки не читають книжок, не відвідують театр, виставки та музеї, дуже важко культурно виховувати дитину.

Так, в “Докладе Харьковской земской управы губернському собранію 1914г. об организации Народных домов” батькам разом з дітьми пропонували відвідувати Народні доми, які “є громадськими зборами і мають такі завдання:

а) об'єднання місцевих громадських сил та громадське виховання населення;
б) сприяння духовному та фізичному розвитку місцевого населення та задоволенню його потреб у сфері загальних та спеціальних пізнань;

в) вивчення місцевої природи;

Відповідно до завдань у них можуть бути влаштовані:

а) вистави, концерти, вокальні, музичні, танцювальні вечори;

б) дитячі клуби, садки та ясла;

г) вистави та музеї як місцевого, так і загального характеру [4, с. 176].

Висновки. Сьогодні народними домами називаються будинки культури, палаци культури, культурні центри. На наш погляд, це ідеальне місце, де батьки зможуть поширити свої пізнання у сфері естетики, а дитина – відчувати нові враження через єднання з різними видами мистецтва.

Література

1. Об открытии педагогических курсов для приготовления учителей 1893 г. / ДАХО. Ф. № 266. оп. 1 ед. хр. 807.

2. Каталог рекомендованной литературы для сельских библиотек – читалень, составленный отделом народного образования губернской земской управы 1909 г. / ДАХО. Ф. № 304. оп. 1 ед. хр. 2996 дело № 12.

3. Харьковская женская гимназия К.М. Дранковской. 1895–1919гг. / ДАХО. Ф. № 920. оп. 1. ед. хр. 1.

4. Доклад Харьковской губернской земской управы губернському собранію. 1914 г. об организации Народных Домов. 1915 г./ ДАХО. Ф. № 304. оп. 1. ед. хр. 3041.

АМЕЛІНА С.М.

ПЕДАГОГІКА КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

Однією з найактуальніших проблем у сфері професійної підготовки фахівців-аграріїв є формування різних видів культури: технологічної, екологічної, інформаційної, комунікативної, зокрема, культури професійного спілкування, що тісно пов'язано з проблемами комунікації. Пошук ефективних шляхів вирішення проблеми формування культури професійного спілкування у студентів вищих навчальних закладів освіти спонукає до вивчення надбань педагогіки комунікації, основні положення якої та їх вплив на процеси навчання й вихо-